új formákat teremteni, hanem törni a régieket, lerázni és megtagadni mindent, ami törvény és forma: ennyit jelent *A Tett* propagandája: valóságos irodalmi anarchia ez..." És bármennyire nem fogadja el az új irodalom Walt Whitmant egyedüli mesterének, mégis fülünkbe cseng az ő hangja is Kassák cikkének olvasásakor. Kassákot idézzük: „De ha nagyon sokaknak az az igazság, hogy a verset, mint művészi produktumot legnemesebben a sorok mértéke, az ütem egyöntetűsége, a melodika finomsága, a rímek pontos glédába állítása és más ilyen verklibe-foghatóságok jelzik, úgy mi lemondunk versfaragó titulusunkról". Ezekről a kérdésekről Whitmannek is hasonló volt a véleménye.

Babits akkoriban nem ismerte fel *A Tett* és Kassák művészetének korszakot nyitó jelentőségét – ezért írhatta, hogy az új irodalom új forma teremtése nélkül pusztán rombol –; ami a Kassák-féle formanyelv elterjedésében és meghonosodásában nyilvánult meg.

Kassák művészetszemléletének önálló fejlődését tekintve – túl a Babitscsal folytatott polémián – ezek az írásai (a *Programm* és különösen a vitacikk) az elemezetteken kívül is hordoznak jelentőséget. A művészet „évszázados technikájá"-nak kérdésében elfoglalt álláspontja – és főleg érvelése – művészetről való gondolkodásának egészen új periódusát jelöli ki. „Vajon hogy tudna egy arc valóságához férkőzni a festő, ki a rendelkezésére álló eszközöket s mesterségének százados technikáját elvszerűleg még csak megismerni sem akarja..." Érdemes teljes egészében idézni Kassáknak Babits fenti kérdésére adott válaszát: „Kérjük Babitsot, nézze csak át a négerek plasztikáját és az egész primitív festők képeit – minden technikai készség nélkül is mennyivel inkább fogták meg és juttatták érvényre azok az arc karakterét, tehát modelljuk leglényegét, mint a mi 'technikai eszközökkel' rendelkező Vadász Miklósunk." A cikk vége felé Kassák Kandinsky képeit és *A Tett* verspróbálkozásait veti össze, „a képzőművészeti utalás érvelésében jelzi, hogy Kassák a modern művészet problematikáját már 1915-ben minden művészeti ágban egységesen látta".[13]

Jegyzetek: 1. Kassák Lajos: *Az izmusok története*. 1972. 168. old. – 2. Mácza János: *Legendák és tények*. 1972. 102. old. – 3. Mácza János: *Ember, író és szerkesztő*. Ma II/17. – 4. Szabó Júlia: *A magyar aktivizmus története*. 1971. 31. old. – 5. Kassák Lajos: *Egy ember élete*. 1974. 500. old. – 6. Kassák Lajos: *Az izmusok története*. 1972. 170. old. – 7. Zolnai Béla: *Új irodalom*. Irodalomtörténet 1917/5–6. – 8. *A Tett* 10. sz. – 9. Kassák Lajos: *Egy ember élete*. 1974. 1020. old. – 10. Babits Mihály: *Ma, holnap és irodalom*, Nyugat 1916/II. – 11. Kassák Lajos: *A „rettenetes nagy hamu" alól Babits Mihályhoz*. A Tett. 17. sz. – 12. Kassák Lajos: *Csavargók, alkotók*, 1975. 84., ill. 90. old. – 13. Szabó Júlia: *A magyar aktivizmus története*. 1971. 32. old.

KÖNYVJELZŐ

Egri György: ÉN KÜLÖNBEN JÓL ÉRZEM MAGAM... A kiváló publicista, szerkesztő, lapalapító ezzel a címmel jelentette meg összegyűjtött cikkeit, riportjait. Kötetéből kitűnik: mindenről értesül, mindenről egyéni véleményt formál, tárgyilagosan tudósít, de szavai mögött mindig ott bujkál a sokat látott s tapasztalt ember bölcs fölénye. A 40-es évek üldöztetéseiből az 50-es évek recski internáló táborán át a Kanadába való letelepedésig hosszú út vezetett emberek, életek, események megértéséig és megértetéséig. Irigylésre méltó optimizmussal, szelíd iróniával és az összefüggések alapos töltárásával ad hírt a világ bújáról-bajáról, rögzíti a történések háttereit, ragyogtat föl különös portrékat. S bármily szomorú képet fest is glóbusunk állapotáról, tragikus kifejletekről, eszmék ellentmondásairól, derűjét, reménységét nem veszti el, bízik a világ jórakaphatóságában s az emberi belátásban. Ezért érzi minden ellenkező híreszteléssel szemben jól magát, akár hisszük, akár nem.

Faludy György, a jóbarát írt ajánlást a kötethez. „Egri a világ tükörképét mutatja az olvasónak – hangsúlyozza többek közt –, de tudja: ha a kép nem is tetszik nekünk, nem tudjuk a tükröt szétverni; a tükör ver szét bennünket." (*Kensington Printing, 1981* Toronto)